

Синтаксичні засоби формування прагматичних стратегій сучасного американського туристичного блогу

Засіб виразності	Кількість	%
Прохання	18	38,3
Захоплення	13	27,7
Пояснення	6	12,8
Інше	10	21,2
Всього	47	100

Висновки. Туристичні блоги – це записи про минулі, теперішні чи майбутні подорожі. Однією з особливостей туристичних блогів є використання цілої палітри медіа. Таким чином, текст у блозі набуває особливого колориту та індивідуальності, приваблює та формує читачів.

На основі аналізу синтаксичних засобів формування прагматичних стратегій американських туристичних блогів виявлено, що автори активно використовують прохання (38,3%), захоплення (27,7%) та пояснення (12,8%).

Тому синтаксис прагне компенсувати елементи реального спілкування засобами формування прагматичних стратегій. Розглянуті синтаксичні засоби допомагають створити природне відчуття мови в письмовій формі.

Список використаних джерел та літератури

1. Alex Strohl (@alexstrohl). URL: <https://www.instagram.com/alexstrohl/>
2. Selena Taylor | Travel (@finduslost). URL: <https://www.instagram.com/finduslost/>
3. RYAN RESATKA (@ryanresatka). URL: <https://www.instagram.com/ryanresatka/>

*А. С. Кузьмінська
Житомирський державний університет
імені Івана Франка
Науковий керівник:
д. пед. н., доц. Щерба Н. С.*

**ПОНЯТТЯ «НАВЧАЛЬНА СТРАТЕГІЯ» У НАВЧАННІ ЛЕКСИКИ
УЧНІВ СТАРШОГО ЕТАПУ**

Постановка проблеми. Однією з найважливіших проблем навчання іноземної мови є навчання лексики, адже недостатній словниковий запас викликає в учнів почуття невпевненості та небажання говорити іноземною мовою. Ця проблема не втрачає актуальності та продовжує вивчатись у різних контекстах.

Розвиток науки і техніки дозволяє розробляти та використовувати нові підходи та технології, націлені на підвищення мотивації навчальної діяльності школярів, а відповідно і рівня володіння мовою. Серед них вирізняються й навчальні стратегії, оскільки їх сутність полягає в тому, щоб зацікавити учнів, зробити їх активними учасниками освітнього процесу.

Аналіз досліджень і публікацій. Питанню формування лексичної компетентності в цілому і лексичних навичок зокрема були присвячені дослідження таких науковців, як О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, С. Ю. Ніколаєва, В. Г. Редько [11]. Етапи автоматизації та застосування нових лексичних одиниць досліджував С. П. Шатілов, а П. К. Бабинська провела порівняльний аналіз методичних підходів до навчання лексики. А. Венден, Д. Рубін та Р.Оксфорд [5; 6; 4; 1] були одними з перших вчених, які визначили поняття «навчальні стратегії» та запропонували їх класифікацію. Водночас, системного дослідження можливостей використання учнями навчальних стратегій, як засобу розвитку лексичної компетентності, проведено не було, що зумовлює актуальність даного дослідження.

Мета даного дослідження полягає у вивченні сутності поняття «навчальна стратегія» та особливостей їх застосування в процесі навчання лексики на уроках іноземної мови в старших класах.

Виклад основного матеріалу. Аналіз публікацій з методики викладання іноземної (зокрема англійської мови) та суміжних з методикою дисциплін у вітчизняній та зарубіжній літературі показує, що термін «стратегія» («strategy») має безпосереднє відношення до таких галузей знань, як:

- теорія перекладу та перекладознавство;
- теорія комунікації та мовна комунікація;
- загальна педагогіка та методика викладання іноземної мови [7].

Західні дослідники оперують терміном «language learning strategy» в межах теорії засвоєння другої (іноземної) мови - theory of second language acquisition [2; 10].

У вітчизняній методиці викладання іноземних мов терміном «стратегія» найчастіше оперують, коли говорять про цілі та завдання навчання [10]. У психолого-педагогічних дослідженнях використовують терміни «засоби навчальної діяльності», «способи навчальної діяльності», «прийоми навчальної роботи», «навчальні дії», які за своїм змістом дуже близькі до поняття «пізнавальні стратегії». Розглянемо ці поняття докладніше.

Засоби навчальної діяльності, за допомогою яких вона (навчальна діяльність) здійснюється, розглядаються у трьох планах. По-перше, це інтелектуальні дії, що лежать в основі пізнавальної та дослідної функцій навчальної діяльності [10]: аналіз, синтез, узагальнення, класифікація та інші, без яких ніяка розумова діяльність неможлива. По-друге, це знакові, мовні, вербальні засоби, у формі, яких засвоюється знання, рефлексується та відтворюється індивідуальний досвід. По-третє, це фонові знання, за допомогою включення до яких нових знань структурується індивідуальний досвід [3; 11].

Істотним для аналізу навчальних дій є момент їх переходу до рівня операцій. Відповідно до О.В. Овчарук, операції – це способи дії, що відповідають певним умовам, у яких дана її мета [10]. Свідома цілеспрямована дія в навчанні, багаторазово повторюючись, включаючись в інші складніші дії, поступово перестає бути об'єктом свідомого контролю учня, стаючи способом виконання цієї складнішої дії. Відповідні внутрішні розумові операції визначають будову сприйняття, пам'яті та інших психічних процесів.

В даний час існує безліч методик та принципів викладання іноземної мови. У навчальному процесі учень використовує пізнавальні стратегії, спрямовані на вирішення навчальних завдань. **Стратегія** — певний набір операцій виконання завдання, спрямованих досягнення кінцевої мети. Використання всього набору стратегій перестало бути вродженим умінням, в успішності їх використання важливу роль грає навчальний досвід [2; 11; 14]. С.Ю. Ніколаєва зазначає, що пізнавальні стратегії формуються під впливом стилів навчання, мотивації, віри у власні здібності [13]. Успішний розвиток тієї чи іншої стратегії здійснюється з урахуванням психологічних та когнітивних особливостей учнів.

О.Б. Бігич зазначає, що для підлітка необхідна зміна старих форм і методів навчання, характерна учнів молодших класів, оскільки розумова діяльність підлітка має особливості. Зазначається, що в учнів старшої школи сильніше розвинене абстрактне мислення. У той самий час конкретно-образне мислення продовжує грати значну роль у процесі конкретизації, ілюстрування, розкриття змісту поняття [11].

А. Венден, Д. Рубін та Р.Оксфорд виділяють п'ять груп стратегій на кшталт участі учня в процесі навчання: когнітивні, метакогнітивні, афективні, соціальні та компенсаторні [1; 2; 4; 5; 6].

1. *Метакогнітивні стратегії* включають вміння концентруватися, ідентифікувати проблему, планувати, контролювати та коригувати результати [4; 11]. Саме метакогнітивна стратегія сприяє розвитку самостійності у навчанні учня. Звідси слід дійти висновку, що у навчанні другої мови розвитку метакогнітивних стратегій має приділятися особлива увага [3; 4; 11].

2. *Когнітивні стратегії* можна розділити на великі категорії залежно від етапу навчання. Перша група включає стратегії концептуалізації або утворення понять. Друга група описує стратегії, що функціонують на етапі запам'ятовування, мнемічні стратегії [4]. Когнітивні стратегії концептуалізації починаються з пошуку певних ознак, їх аналізу та класифікації за специфічними критеріями. Потім встановлюється кореляція з наявними значеннями. На останньому етапі може здійснюватися здогад за контекстом, а також переклад [3; 11].

О.В. Овчарук стверджує, що переклад іноземного слова рідною мовою надає стимулюючу дію лише перших етапах вивчення іноземних мов. Надалі перекладний метод перешкоджає розвитку інтуїтивного здогаду та готовності до сприйняття чужої мови [10].

3. *Мнемічні когнітивні стратегії* включають різні техніки запам'ятовування, що варіюються від простого повторення вголос до вживання слова в контексті. Крім конспектування, використовуються асоціативні запам'ятовування за допомогою ключових слів, картинок, семантичних полів, класифікації, а також систематизація за допомогою різних схем [11; 10; 2]. Вибираючи ту чи іншу мнемічну стратегію навчання лексики іноземної мови, важливо також враховувати вікові особливості пам'яті у підлітків. Відомо, що обсяг пам'яті старших дітей збільшується. А. Д. Нікітіна зауважує, що для успішного засвоєння слова важлива його повторюваність. Однак не можна сказати точно, скільки повторень потрібно, оскільки запам'ятовування відбувається індивідуально і досягається за допомогою індивідуальних домашніх завдань [11; 10].

4. Серед стратегій, що безпосередньо відносяться до навчальної компетентності слід віднести соціальні та афективні, що містять взаємодіальні елементи. [2; 3; 5; 11]

Афективні стратегії, де ключовими словами є – “контроль своїх емоцій”, “мислити позитивно” (емоційні або стратегії емоційного саморегулювання, “handling emotional issues strategies”). Вони спрямовані на вироблення способів контролю емоцій: знижують тривожність, слугують засобом самозаохочення та самовинагороди у навчанні. *Соціальні* ж стратегії, які містять основоположні елементи – “вчитись через співпрацю з іншими”, “дізнаватись шляхом пошуку та обробки інформації” передбачають усі форми співробітництва: уміння і бажання задавати питання, одержувати інформацію, співпрацювати з носіями мови, набувати культурну освіченість тощо [14].

У ході проведеного дослідження було виявлено й групу стратегій, що поєднує соціальний та афективний підвиди. Під *соціально-афективними стратегіями* розуміються, напрями вироблення способів ефективною взаємодії суб'єктів навчання (зокрема, учнів між собою та з викладачем) для досягнення спільної мети та контроль емоційних станів під час спілкування або в підготовці до нього. Ця група комунікативних стратегій належить до соціальної компетенції та запроваджує думку :“співробітничати з метою досягнення спільної мети” [12; 14]. Ці стратегії побудовані з урахуванням взаємодії з іншими учнями. Вони включають: співпрацю, повторну перевірку, а також перепитування. З психологічної точки зору такі стратегії розвивають уміння контролювати емоції та вчать самопідбадьорювання [12; 14].

5. *Компенсаторні стратегії* сприяють подоланню нестачі знань з допомогою добору синонімів, скорочень, і навіть застосування інтонаційних засобів. Як інтонаційні засоби виділяється: перефраз, паралінгвістичні засоби, словотворчість, використання засобів іншої мови, пошук опор і заповнювачів пауз [11]. Існують різні вправи, що допомагають розвинути компенсаторну компетентність учнів. Серед них можна виділити такі вправи, як встановлення співвідношення між словами, ймовірнісне прогнозування,

перефраз, відновлення речень, слів, а також вирішення проблемних ситуацій [9].

Варто додати, що компенсаторні стратегії можуть використовуватися тими, хто навчається з різною успішністю, оскільки у школярів по-різному розвинена пам'ять. В учнів із високим рівнем розвитку пам'яті є багатий запас лексичних зразків, який доступний в будь-який момент комунікації. У той же час в учнів з низьким рівнем розвитку пам'яті такої розвиненої лексичної системи немає, внаслідок чого вони змушені вдаватися до інших ресурсів у ході комунікації. Школярі з аналітичним складом мислення менш схильні запам'ятовувати синоніми, оскільки мають чітко структуровані уявлення про мову, які регулярно переосмислюються [5; 6; 11].

Цінність знань, що набувають у школі, визначається ступенем їх корисності, тобто можливістю їх впровадження у практичну, перетворювальну діяльність. Відповідно до цього основна мета вивчення іноземної мови у всіх її аспектах (лексичному, граматичному і так далі) – навчити користуватися іноземною мовою як засобом спілкування. Таким чином, навчання іноземної мови, згідно з навчальною програмою, передбачає, насамперед, реалізацію практичної мети – оволодіння спілкуванням у єдності всіх його функцій (етикетної, пізнавальної, регулятивної, ціннісно-орієнтаційної) [8].

Практичний компонент мети полягає у формуванні умінь та навичок усного та писемного мовлення іноземною мовою, що забезпечують основні пізнавально-комунікативні потреби учнів на кожному етапі навчання. У цьому аспекті іноземна мова постає як мета навчання [7].

Вимоги до лексичної сторони мови учнів на старшому етапі закріплені у Державному стандарті базової і повної середньої освіти. Вони включають:

- систематизацію лексичних одиниць, вивчених у 2-9 класах; оволодіння лексичними засобами, які обслуговують нові теми, проблеми та ситуації усного та письмового спілкування. Лексичний мінімум випускників основної повної середньої школи складає 1400 лексичних одиниць;

- розширення потенційного словника за рахунок оволодіння міжнародною лексикою, новими значеннями відомих слів та нових слів, утворених на основі продуктивних способів словотвору;

- розвиток навичок розпізнавання та вживання у мовленні лексичних одиниць, що обслуговують ситуації, в рамках тематики основної та старшої школи, найбільш поширених стійких словосполучень, реплік-кліше мовного етикету, характерних для культури країн мови, що вивчається;

- розвиток навичок роботи зі словниками [8].

Висновки. На закінчення слід зазначити, що роль навчальних стратегій, у тому числі в процесі навчання іноземної мови, є недостатньо вивченою. Проте не можна переоцінити важливість взаємозв'язку між інтелектуальним досвідом учня та освітніми результатами. Учні можуть по-різному використовувати пізнавальні стратегії, проте їх дослідження сприяє вибору ефективного методу навчання іноземної мови.

Список використаних джерел і літератури

1. Wenden, A., Rubin J. *Learner Strategies in Language Learning*. New Jersey: Prentice Hall. 1987.
2. Green J. M. A Closer look at learning strategies, L2 proficiency, and gender. *Tesol quarterly*. 1995. Vol. 29, № 2. P. 261–297.
3. Larsen-Freeman D. Learning strategy training, cooperative learning, and multiple intelligence. *Techniques and principles in language teaching*. Oxford : Oxford University Press. 2000. 189 p.
4. Oxford R. *Language learning strategies: What every teacher should know*. Boston: Heinle & Heinle, 1990. 342p.
5. Rubin J. The study of cognitive processes in second language learning. *Applied Linguistics*. 1981. №11. P. 118–131.
6. Rubin J. What the “good language learner” can teach us. *Tesol Quarterly*. Vol. 9. 1975. P. 41–51.
7. The Common European Framework of Reference for Languages / The English edition is published by Cambridge University Press [Electronic resource]. The mode of access: www.uk.cambridge.org/elt
8. Державний стандарт базової і повної середньої освіти // Сайт Кабінету Міністрів України. К. : Вид-во Парлам. 2004. 65 с.
9. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. К.: Ленвіт, 2003. 261 с.
10. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під загальною редакцією О. В. Овчарук. К.: „К. І.С”, 2004. 112 с.
11. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підруч. для студ. клас., пед. і лінгвіст. ун-в / [О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін.] ; за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.
12. Мисечко О. Є. Методика навчання англійської мови в середній школі. Житомир: Полісся, 2002. 256 с.
13. Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах. К.: Ленвіт, 2002. 328 с.
14. Щерба Н.С. Стратегічна компетенція у підготовці майбутнього вчителя (на матеріалі англійської мови). Модуль І : навчально-методичний посібник / [ред. О. Є. Антонова]. Житомир : Вид-во Житомирського державного університету ім. Івана Франка. 2009. 204 с.